

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ

Кафедра психології

СИЛАБУС
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ВВНЗ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ
денної та заочної форми навчання

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 «СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»

Курс	I	
Семестр	I, II-й	
Вид контролю	Іспит	
Кількість годин / кредитів	90 год. / 3 кредити	
з них:	д. ф. н.	з. ф. н.
<i>лекції</i>	-	16 год.
<i>практичні</i>	-	4 год.
<i>семінарські</i>	-	-
<i>індивідуальні завдання</i>	-	10 год.
<i>самостійна робота</i>	-	60 год.
Викладач	Дорожкін Валерій Романович, д. пс. н., доцент	
Email:	v.dorozhkin1975@gmail.com	
Консультації	online	

1. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методи організації та проведення наукового психологічного дослідження.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень» відповідно до структурно-логічної схеми дисциплін, передбачених навчальним планом підготовки доктора філософії, викладається після вивчення дисциплін «Теоретико-методологічні проблеми психології», «Теоретико-методологічні засади психології особистості у сучасному вимірі», «Психологічний розвиток особистості», «Наукові школи в психології» та передуює вивченню таких дисциплін, як: «Математичні методи та моделювання у психології», «Методика викладання психологічних дисциплін».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Структура та напрямки дослідження в психології.
2. Технологія наукового дослідження.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1. Мета вивчення дисципліни:

- ознайомлення студентів з основними методологічними проблемами та принципами сучасної психології;
- засвоєння системного підходу до вирішення теоретичних та практичних проблем.

1.2.Завдання вивчення курсу:

- оволодіння основними поняттями та категоріями сучасної психології;
- сформувати вміння орієнтуватись у напрямках наукових досліджень у психології;
- сформувати вміння самостійно формулювати тематику власного дослідження, здійснювати його підготовку та проведення.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення дисципліни аспірант повинен набути такі компетентності:

Загальні вміння (компетентності):

Інструментальні компетентності:

- здатність до аналізу концептуальних засад гендерного підходу до здійснення теоретико-експериментальних досліджень в психології;
- здатність до організації і планування теоретичних, емпіричних та експериментальних досліджень з позицій гендерного підходу в психології;
- знання і уміння оперувати гендерним змістом психологічних категорій та при аналізі результатів досліджень;
- володіння навичками для вибудовування гендерно-орієнтованої методології дослідження (визначення проблемної області, предмету, об'єкту і т.д.);
- володіння навичками для обґрунтування методів дослідження, пов'язуючи теоретико-методологічні основи роботи з методикою емпіричного дослідження;
- знання другої мови при оволодінні іншомовними джерелами;
- знання методів математичної обробки даних у психологічних дослідженнях (пакет статистичної обробки даних у соціальних науках SPSS);
- елементарні комп'ютерні навички (використання мережі Інтернет для опанування рекомендованих електронних джерел, робота у Microsoft Office PowerPoint при підготовці доповіді з презентацією);
- вміння оформити результати психологічного дослідження у наукову публікацію.

Міжособистісні компетентності:

- вміння донести до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності;
- мати сформовану систему практичних вмінь та навичок ефективного здійснення діяльності дослідника, викладання психологічних дисциплін;
- мати навички спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю, уміти слухати та сприймати думки інших;
- уміння працювати у команді;
- здатність до критики та самокритики під час дискусії;
- навички та уміння формування міжособових стосунків у колективі при обстоюванні власної позиції під час дискусії;
- розуміти етичні зобов'язання при опонуванні до виступів доповідачів;

– уміння критично оцінювати явища, ситуації, діяльність осіб, спираючись на отриманні знання.

Системні компетентності:

- здатність застосовувати знання на практиці;
- здатність до навчання;
- критично мислити і генерувати креативні ідеї та вирішувати важливі проблеми на інноваційній основі.
- здатність працювати самостійно при опрацюванні джерел, підготовці доповіді з презентацією, підготовці альтернативних підходів до висвітлення теми дискусії;
- турбота про якість доповіді та презентації;
- бажання досягти успіху при обговоренні тем доповідей з презентацією;
- здатність адаптуватися до нових ситуацій у професійній діяльності;
- уміння реалізовувати наукові проекти в відповідній сфері діяльності психолога.

Спеціальні (фахові) вміння (компетентності)

- використовувати принципи та методи проведення гендерного підходу в організації та проведенні теоретико-експериментальних досліджень;
- вміти співвідносити поняття: науковий підхід, методологію гендерного підходу, дослідницький метод, конкретну методіку;
- застосовувати методологічні принципи сучасної гендерної психології для побудови наукового дослідження;
- вміти аналізувати дослідницькі традиції та нові теоретико-методологічні напрямки в психології;
- володіти навичками для вибудовування методології дослідження (визначати проблемну область, предмет, об'єкт та ін.);
- володіти навичками для обґрунтування методів дослідження, пов'язуючи теоретико-методологічні основи роботи з методикою емпіричного та експериментального дослідження.
- знати наукові школи, їх принципи, погляди окремих науковців на гендерні проблеми в психологічній науці та практиці;
- вміти застосовувати методологію наукового пізнання; загальнонаукові методи системного, функціонального і статистичного аналізу в дослідженнях фахового спрямування;
- вміти здійснювати пошук, аналіз та інтерпретацію інформаційних джерел, постійне підвищення фахової компетентності;
- визначати можливості для побудови наукового психологічного дослідження, володіти навичками відбору методів математичної обробки емпіричних даних;

– створювати та пояснювати нові психологічні знання шляхом проведення дослідження, розширювати передові гендерно-орієнтовані напрями у психологічному знанні, готувати та розмішувати наукові публікації;

– демонструвати систематичне сприйняття та розуміння корпусу знань, які містяться в науковій та прикладній психології та є складовою професійної психологічної практики.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Підготовка аспірантів з курсу «Методологія та організація наукових досліджень» потребує використання активних форм навчання, які наближують навчальний процес до реальних професійних ситуацій.

Для активізації процесу навчання аспірантів у ході вивчення дисципліни застосовуються такі навчальні технології та засоби:

✓ **на лекціях** чітко та зрозуміло структурується матеріал; зосереджується увага студентів на проблемних питаннях; наводяться конкретні приклади практичного застосування отриманих знань; звертаються до зарубіжного досвіду вирішення окремих проблем; заохочуються студенти до критичного сприймання нового матеріалу замість пасивного конспектування; використовуються наочні матеріали, схеми, таблиці, моделі, графіки; використовуються технічні засоби навчання: мультимедійний проектор, слайди тощо;

✓ **на семінарських заняттях** обговорюються основні проблеми теми; проводяться дискусії, спрямовані на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу, які сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню самостійності суджень, умінню відстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів та сприяють оволодінню фундаментальними знаннями, допомагають розвивати логічне мислення, формувати переконання, оволодівати культурою толерантності.

✓ **самостійну роботу студента** викладач планує разом з аспірантом, але виконує її аспірант за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача; зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи аспірантів є чіткий контроль відвідування занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок.

Структура навчальної дисципліни

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин				
	заочна форма навчання				
	Усього	в тому числі			
		Лекції	Практичні	СРС	Індивід. робота
90	16	4	70		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Структура та напрямки дослідження в психології					
Тема 1. Природнича та гуманітарна парадигма в науці.	12	2	-	10	
Тема 2. Категоріальний аналіз “інваріантного” ядра психологічної науки	12	2	-	10	
Тема 3. Основні проблеми психології.	14	2	2	10	
Разом за змістовним модулем 1:	38	6	2	30	
Змістовний модуль 2. Технологія наукового дослідження					
Тема 4. Планування психологічного дослідження.	14	4	-	10	
Тема 5. Проведення психологічного дослідження, обробка та аналіз результатів	14	4	-	10	
Тема 6. Оформлення наукових робіт	14	2	2	10	
Разом за змістовним модулем 2:	42	10	2	30	
ІНДЗ					10
Усього годин:	90	16	4	60	10

Методи навчання

Із метою забезпечення максимального засвоєння аспірантами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування; опорні конспекти);
- практичні (вправи; практичні завдання; спостереження).

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальна дискусія.

Методи організації самостійної роботи аспірантів:

- читання (робота з підручниками, навчально-методичними посібниками);
- опрацювання першоджерел;
- конспектування;
- ведення термінологічного словника;
- виконання індивідуального науково-дослідного завдання.

Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- рецензування відповідей.

4. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Перевірка знань здійснюється з метою одержання зворотної інформації про зміст, характер і досягнення у навчальному процесі суб'єктів пізнавальної діяльності та про ефективність праці викладача. Перевірка здійснюється в усній, письмовій та практичних формах. Об'єктом оцінювання виступають: результати написання тестових, ситуаційних, творчих завдань; реферативні доповіді, доповнення, участь у дискусії тощо.

Оцінювання виконаних завдань і відповідей здійснюється з дотриманням таких принципів: індивідуальний характер перевірки та оцінювання знань; систематичність; диференційованість; об'єктивність; умотивованість оцінок; вимогливість та єдність вимог тощо.

Під час оцінювання враховуються такі критерії:

- характеристики відповіді: елементарна, фрагментарна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча;
- якість знань: правильність, повнота, осмисленість, глибина, системність, узагальненість;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки;
- досвід творчої діяльності: вміння виявляти проблеми, формулювати теорії, розв'язувати проблеми.

У процесі перевірки знань і успішності аудиторії використовується модульно-рейтингова система оцінювання. Результати навчальної діяльності оцінюються за 100-бальною шкалою. Критично-розрахунковий максимум для допуску до іспиту – 75 балів (денна форма навчання), 50 балів (заочна форма навчання). За результатами вивчення дисципліни обов'язковим є підсумкове накопичення розрахункового мінімуму балів – 60 балів.

Методи контролю плануються в письмовій формі. Невід'ємною частиною підготовки слухачів дисципліни до контролю є наявність конспекту лекцій та відвідування лекційних занять, а також своєчасне виконання індивідуальної та самостійної роботи. Невчасне виконання (без поважної причини) поточних завдань і звітування з перенесенням на наступне заняття викликає зниження підсумкової оцінки за їх виконання на 20 %, а при відтермінуванні на два заняття – зниження підсумкової оцінки на 40 %.

Модульні контрольні роботи складаються з теоретичних питань, ситуаційних, і творчих завдань, тестів різного рівня складності. Ці завдання поєднуються у пропорції, яка логічно врівноважує теоретичну і практичну частину модульної контрольної роботи.

Іспит здійснюється у формі письмової роботи, за яку можна одержати максимально до 25 балів (денна форма навчання) та 50 балів (заочна форма навчання), складається з теоретичних питань, практичних (ситуаційних, творчих) завдань, тестів різного рівня складності, які поєднуються у пропорції, що логічно врівноважує теоретичну і практичну частину екзамену.

Аспіранти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж розрахунковий мінімум – 60 балів, вважаються такими, що не виконали навчальний план з дисципліни.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

90-100 балів – **відмінно (A)**;

82-89 балів – **добре (B)**;

75-81 балів – **добре (C)**;

68-74 балів – **задовільно (D)**;

60-67 балів – **задовільно (E)**;

35-59 балів – **незадовільно** з можливістю повторного складання (FX);

1-34 балів – **незадовільно** з обов'язковим повторним курсом (F).

Критерії оцінювання

Бали	Критерії оцінювання
90 – 100 «Відмінно»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Аспірант активно працює протягом усього курсу і показує при цьому глибоке оволодіння лекційним матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал.
75 – 89 «Добре»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Аспірант виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Аспірант активно працює протягом усього курсу, питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
60 – 64 «Задовільно»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; аспірант у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але на заняттях поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.
1 – 59 «Незадовільно»	Оцінюється завдання, що не виконане, або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Аспірант виявив неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення. У відповідях та практичному завданні припущені суттєві помилки.

5. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Політика курсу полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.

1. Науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники закладу вищої освіти зобов'язані:

- 1) забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання;
- 2) дотримуватись норм педагогічної етики, моралі, поважати людську гідність майбутніх спеціалістів;
- 3) залучати здобувачів освіти до наукової діяльності;
- 4) дотримуватися в освітньому процесі академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти;
- 5) розвивати в осіб, які навчаються в Інституті, самостійність, ініціативу, творчі здібності;
- 6) дотримуватися законів України, статуту та Етичного Кодексу ІПК ДСЗУ, інших нормативно-правових актів.

2. Здобувачі вищої освіти, зобов'язані:

- 1) дотримуватися вимог законодавства, Статуту та правил внутрішнього розпорядку Інституту;
- 2) виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями;
- 3) виконувати вимоги освітньо-наукової програми та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання:
 - не пропускати заняття без поважної причини та не запізнюватися;
 - брати активну участь в освітньому процесі, вести конспекти лекцій, практичних занять, готувати теоретичний та практичний матеріал, виконувати передбачені курсом вправи, вирішувати задачі та тестові завдання;
 - здійснювати самостійну підготовку до занять згідно до затвердженого плану;
 - відпрацьовувати пропущені заняття у вигляді рефератів, презентацій, розрахунків згідно з темою заняття під час консультацій викладача за розкладом кафедри не пізніше завершення семестру;
 - складати згідно з графіком поточний модульний контроль (ІНДЗ, контрольна робота) з дисципліни;

4) дотримуватись академічної доброчесності:

- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилатись на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надавати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо), здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньо-наукової програми;
- відрахування із Інституту.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учебное пособие. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
2. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Вища школа, 1997. – 271 с.
3. Гарасим П. Методологія та методика економічних досліджень: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2006. – 414 с.
4. Гудвин Дж. Исследование в психологии: методы и планирование. – СПб.: Питер, 2004. – 558 с.
5. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
6. Ковальчук В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: ВД Професіонал, 2005. – 240 с.
7. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
8. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
9. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження. – Львів: Світ, 2001. – 416 с.
10. Наринян А.Р., Поздеев В.А. Основы научных исследований: Учебное пособ. – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2002. – 110 с.
11. Пілюшенко В. Наукове дослідження. Організація, методологія: Навчальний посібник. – К.: Лібра, 2004. – 344 с.
12. Філіпенко А. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій. – К.: Акдемвидав, 2005. – 208 с.
13. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім „Слово”, 2004. – 240 с.